

ТЕМА 2.
(Не)виправдання:
чому виникає
корупція?

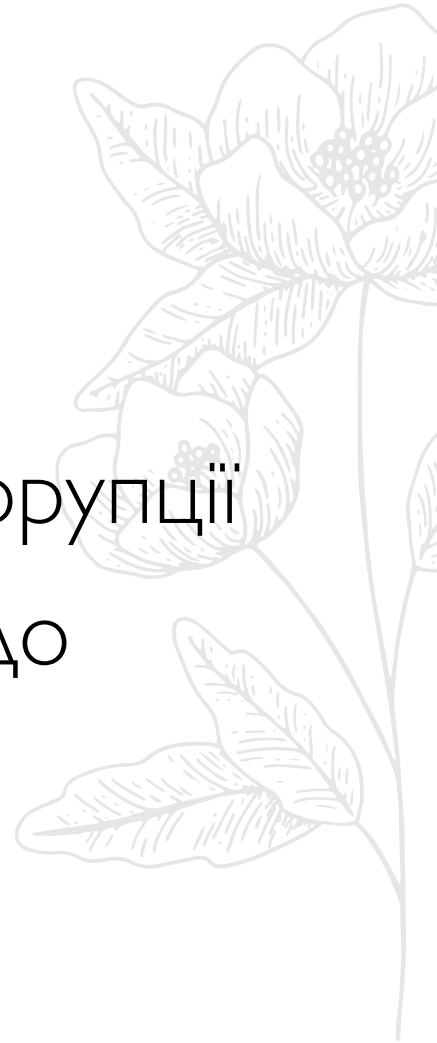

План

1. Теорії походження корупції
2. Причини долучення до корупції

Кейс: Корупція в Європарламенті

Бельгійська поліція 9 грудня 2022 року
затримала грецьку віцепрезидентку
Європарламенту Єву Кайлі, а також п'ятьох
інших осіб. Прокуратура звинуватила їх у
корупції, відмиванні грошей, створенні
злочинного угруповання, а також спробі
чинення впливу з-за кордону.

Кайлі висунули підозру в незаконному лобіюванні
інтересів Катару, оскільки на одному із засідань вона
голосувала за полегшення візового режиму з Катаром,
попри те, що взагалі не мала права голосу з цього
питання

Прокуратура Бельгії заявила: «Підозрюється, що третім сторонам, які займають політичні та/або стратегічні посади в Європейському парламенті, платили великі суми грошей або пропонували значні подарунки, щоб вплинути на рішення парламенту». Під час 16 обшуків у Брюсселі конфіскували зокрема 600 тисяч євро готівкою, а в квартирі віцепрезидентки слідчі знайшли сумки з грошима.

Єву Кайлі відсторонили від виконання обов'язків у Європарламенті, призупинили її членство у фракції та виключили з партії

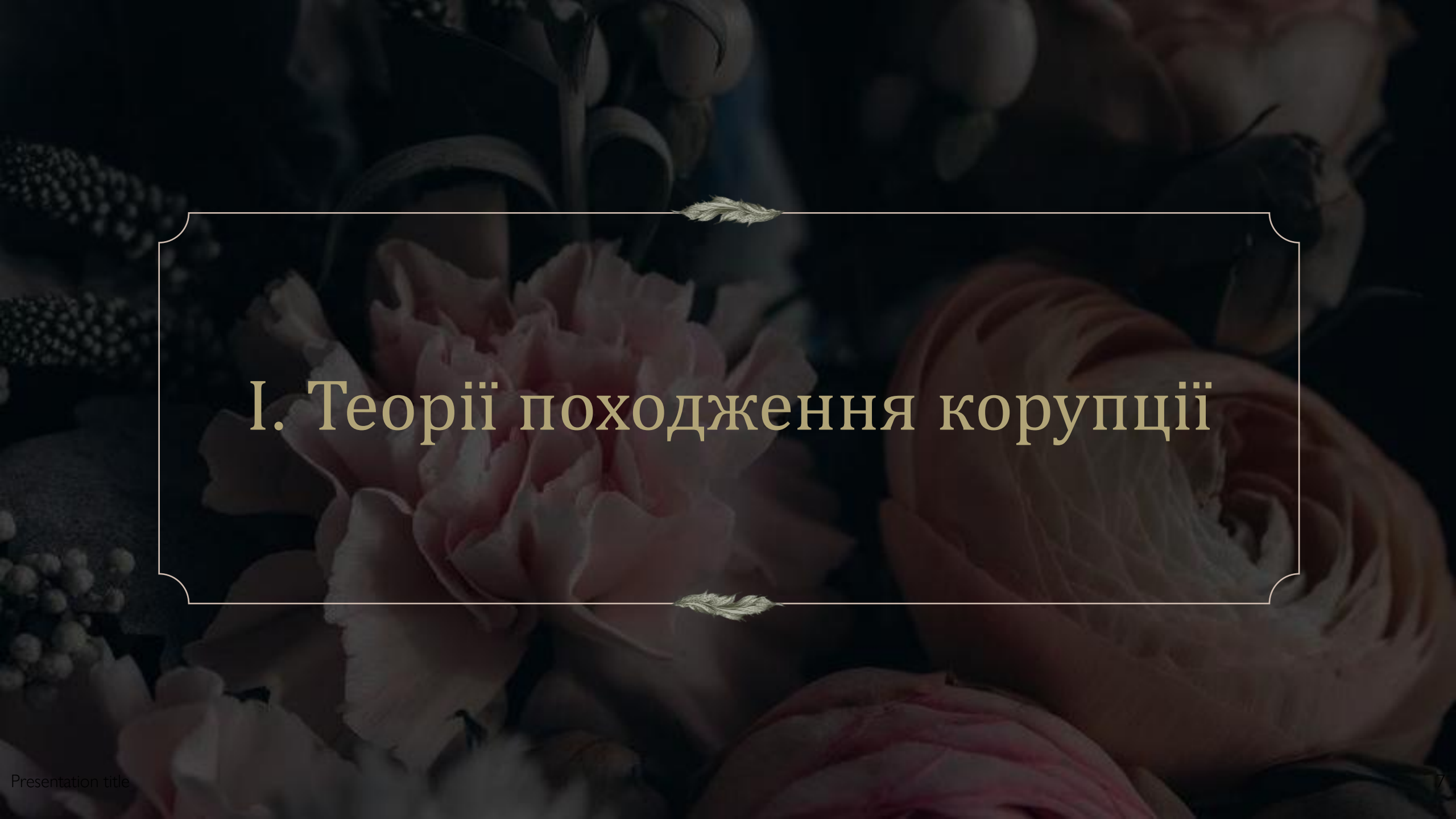

“Корупція - це вірус, що вражає державу і суспільство, і він не може бути корисний.

Коли ти починаєш платити чиновнику, то стимулюєш його створювати нові перешкоди для бізнесу, щоб отримувати більше хабарів.”

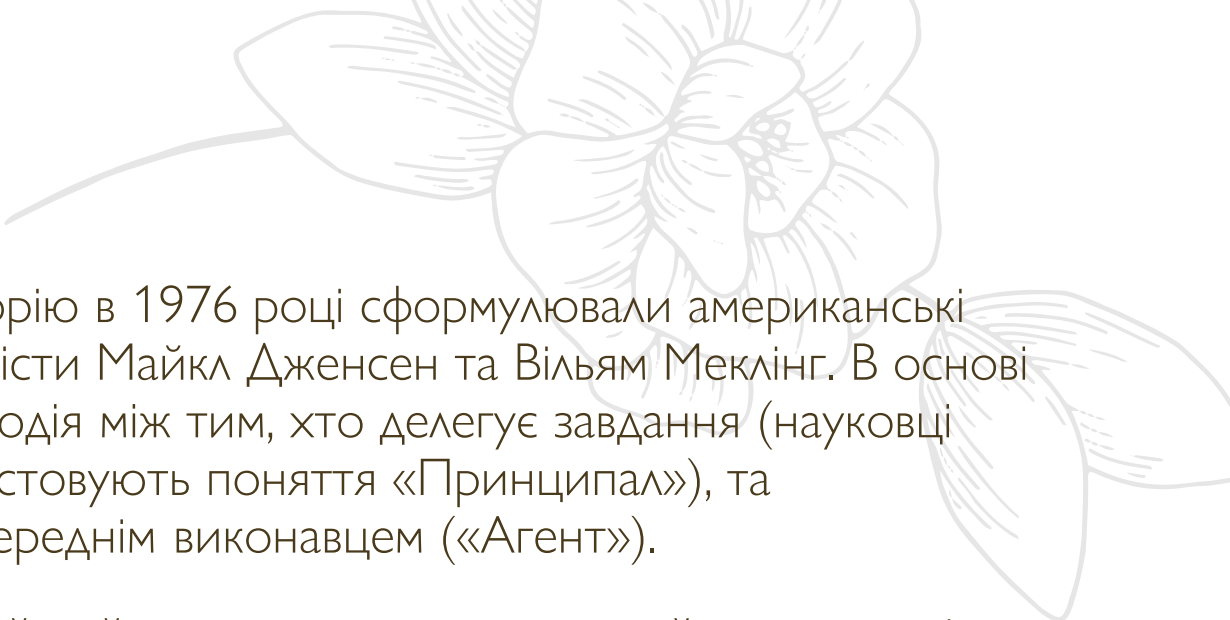
- Пітер Айген, засновник Transparency
International

The background of the slide features a close-up, dark-toned photograph of several pink roses. A thin, light-colored rectangular frame with decorative, slightly curved corners is centered on the slide. Two small, detailed feather ornaments are positioned at the top and bottom center of the frame, where it meets the horizontal lines.

I. Теорії походження корупції

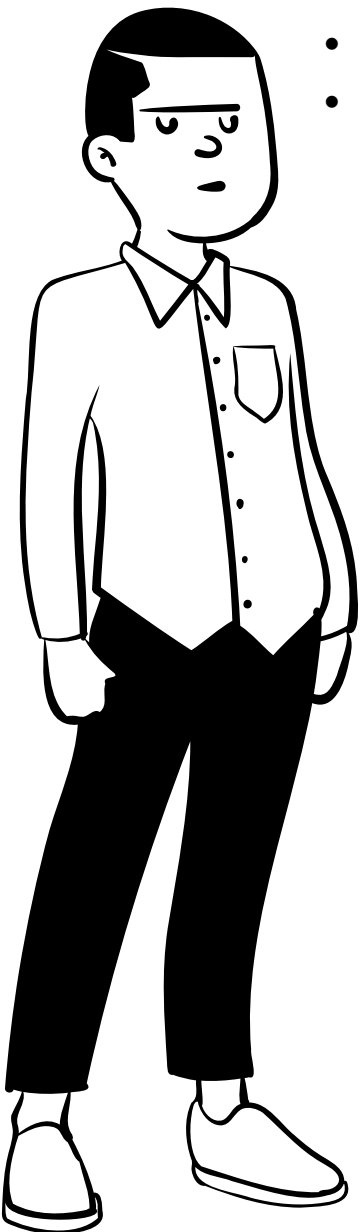
Теорія «Принципал- Агент»

- Цю теорію в 1976 році сформулювали американські економісти Майкл Дженсен та Вільям Меклінг. В основі — взаємодія між тим, хто делегує завдання (науковці використовують поняття «Принципал»), та безпосереднім виконавцем («Агент»).
 - Зазвичай той, хто делегує завдання, займає вище місце в ієрархії, проте володіє меншою кількістю інформації, ніж виконавець. Останній же може використовувати цю інформацію як для виконання завдання, так і задля власних інтересів.
 - Ця теорія передбачає, що іноді **державні службовці, які мають захищати інтереси громадськості, використовують наявні ресурси не за призначенням, а для власної вигоди, зловживаючи відсутністю контролю.** Таким чином виникає корупція: **Агент зраджує інтересам Принципала заради власних.**
-

Принципали — це правителі:

- делегує завдання
- займає вище місце в ієрархії
- володіє меншою кількістю інформації

Проблема корупції виникає виключно на стороні Агента. У межах цього підходу проблема «Принципал-Агент» ґрунтується на двох положеннях:

1. Принципал та Агент мають різні інтереси;
2. Агент має більше інформації, ніж Принципал — інформаційна асиметрія;

Агенти — це бюрократи/ чиновники/ виконавці/ громадяни:

- безпосередній виконавець
- займає нижче місце в ієрархії
- володіє більшою кількістю інформації

- Унаслідок інформаційної асиметрії Принципал не має можливості досконало відстежувати дії Агента, а тому Агент має певну свободу дій, якою може скористатися у власних приватних інтересах. Ці положення становлять «фундаментальні складові корупції» та в результаті дають відому формулу:

«Корупція = Монополія + свобода дій – підзвітність», що означає: «Незаконна діяльність процвітає, коли агенти мають монопольну владу над клієнтами, коли агенти мають широку свободу дій та коли підзвітність агентів перед суб'єктом є слабкою».

Теорія «Принципал- Агент»

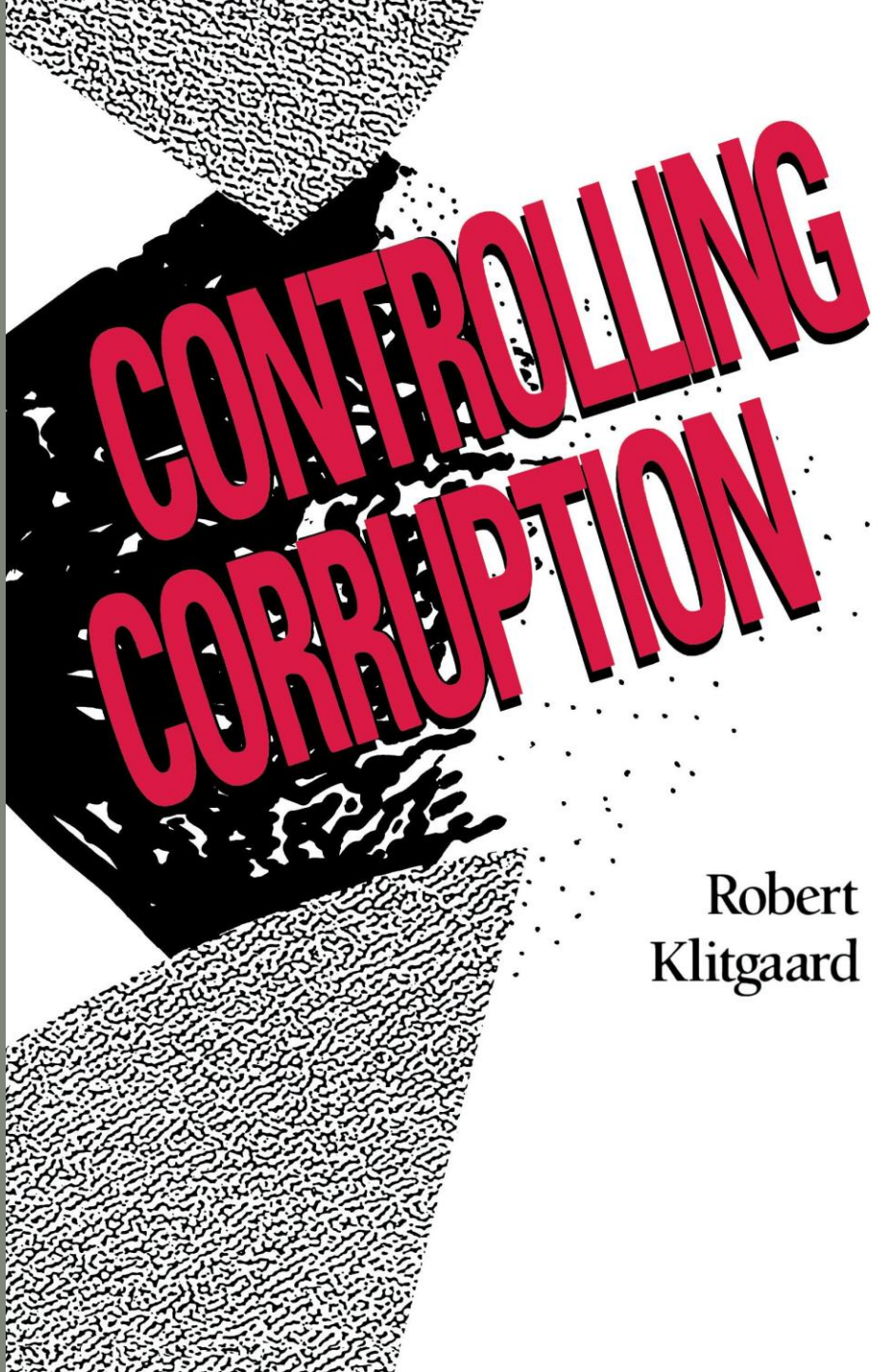
- Згідно цієї теорії прозорість та підзвітність державних службовців є ключем для вирішення проблеми корупції. Також важливим елементом в питанні вирішення проблеми корупції згідно цієї теорії є зменшення дискреційних повноважень державних службовців - тобто обмеження варіативності в переліку можливих прийнятих ними рішень.

Роберт Клітгард, американський вчений і автор однієї з культових книг про корупцію “Controlling Corruption”, виявляє **політичні витрати корупції**:

- ✓ Нерівність (ресурси перерозподіляються багатими та впливовими)
- ✓ Корупція спричиняє масову недовіру, яка здатна дестабілізувати політичний режим

Покарання для корумпованих посадовців:

- Позбавлення посади
- Вибір покарання відповідно до їх шкідливих впливів

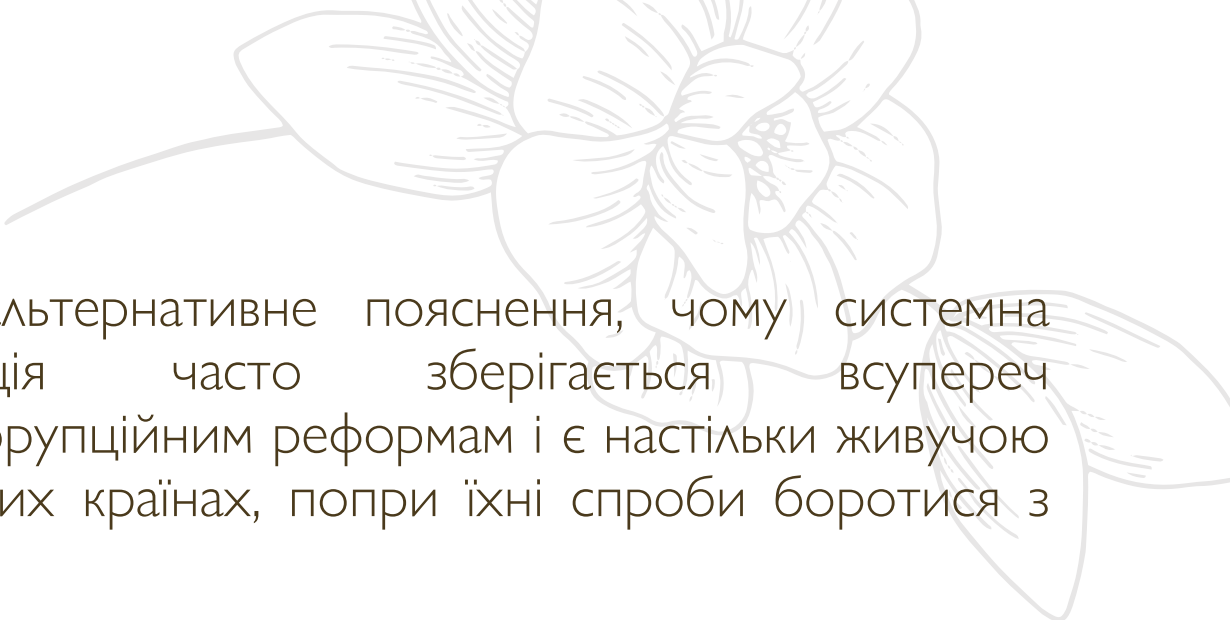

**CONTROLLING
CORRUPTION**

Robert
Klitgaard

Теорія колективної дії

- Дає альтернативне пояснення, чому системна корупція часто зберігається всупереч антикорупційним реформам і є настільки живучою в деяких країнах, попри їхні спроби боротися з нею.
 - Ця теорія розглядає системну корупцію як **колективну проблему**, оскільки люди раціоналізують власну поведінку й **обирають тактику дій на основі уявлення, що інші будуть робити** в подібній ситуації
-

Доки корумпована поведінка є очікуваною, слід чекати, що абсолютно всі будуть діяти саме так. Тобто, якщо громадяни впевнені, що за можливості інші будуть долучатися до корупційних практик.

«Ну, якщо всі навколо здаються корумпованими, то чому мені не бути корумпованим?»

Важливо зазначити, що так відбувається, навіть якщо більшість учасників не толерує корупції та морально засуджує корупційні практики, а також усвідомлює, що суспільство зазнає довгострокових втрат від цього.

Тобто люди розуміють, що **масово поширена корупція – це погано**, але теж йдуть на недоброчесні дії, бо вважають, що «**немає сенсу бути єдиною чесною людиною в корумпованій системі.**»

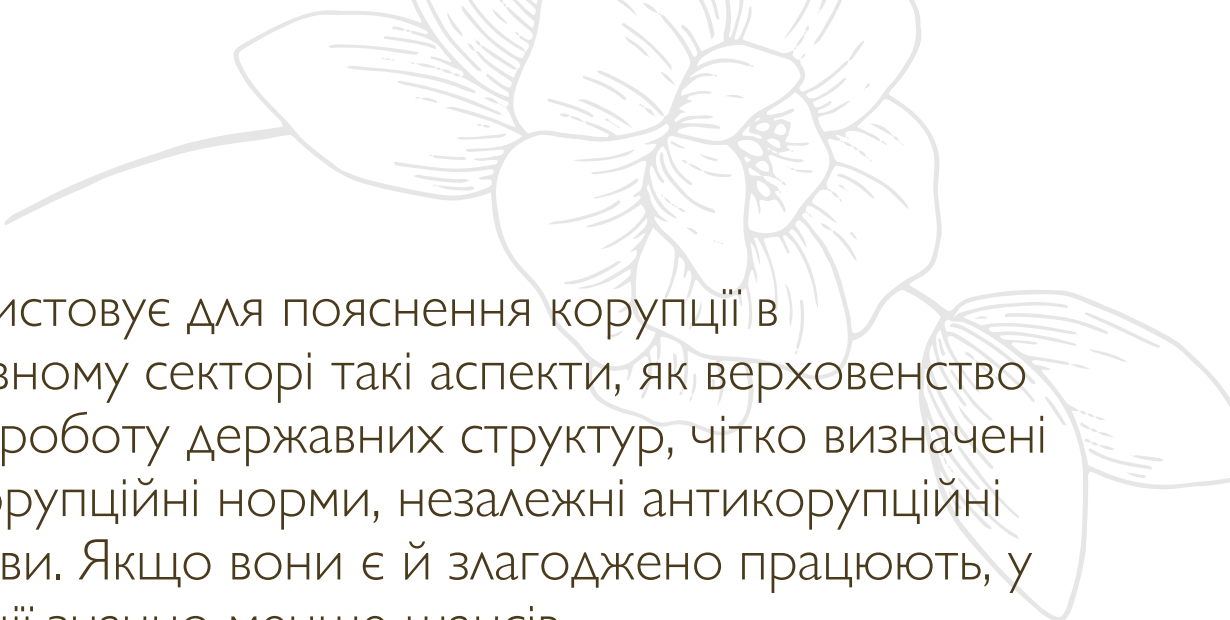
Для боротьби з корупцією за таких обставин необхідні колективні та скоординовані підходи.

Найбільш дієвими прихильники цього підходу вважають заходи, які допоможуть зрозуміти, що «в місті нові правила» та переконати людей, що їхні співгромадяни будуть діяти в добродесний спосіб. Відповідно, людина може чинити так само добродесно, не програвши водночас.

Інституційна теорія

-
- Використовує для пояснення корупції в державному секторі такі аспекти, як верховенство права, роботу державних структур, чітко визначені антикорупційні норми, незалежні антикорупційні установи. Якщо вони є й злагоджено працюють, у корупції значно менше шансів.
 - Корупція займає ніші органів влади, які працюють неефективно. Непрозора робота органів влади, складна адміністративна система – це сприятливе поле для зловживань.
 - Корупцію на інституційному рівні можна зменшити, посиливши самі інституції, їх прозорість та підзвітність.

Центром уваги інституційного підходу є соціальний світ

«Структура» передбачає з часом упорядкований характер соціальних і політичних відносин, той факт, що поведінка має тенденцію набувати впорядкованого характеру. **Прикладами структур є** закони, правила, регулювання (формальні й неформальні) та норми, угоди й спільні цінності, а також покарання, примус, управління, урядування тощо. За цим визначенням інститути є системами правил, що структурують порядок дій, які може обирати група акторів

- **Інститут** – це сукупність формальних та неформальних правил і норм, які «впорядковують відносини між людьми та різними елементами державної політики й економіки» через обмеження та заохочення певної поведінки.

Інститути впливають на індивідуальну поведінку кількома способами:

- ✓ сприяють політичному, соціальному та економічному обміну між незалежними суб'єктами шляхом мінімізації трансакційних витрат
- ✓ втілюючи «правила гри», інституції водночас визначають та обмежують вибір акторів, видозмінюють їхні стратегії. Річ у тім, що інституції зобов'язані діяти згідно з певними нормами та правилами й карати за поведінку, яка їм не відповідає
- ✓ фундаментально видозмінюють поведінку людей.

Інституційна корупція **приносить вигоду** агенту **через політичний процес**, тож дохід безпосередньо залежить від статусу політика або посади державного службовця, а не приватної особи.

Інституційна корупція вирізняється природою вигоди для державного службовця, надання послуг приватним громадянам і схильністю до дії, а не намірів. Сюди входить така поведінка, як **хабарництво, непотизм; незаконне заволодіння суспільними ресурсами** для використання їх у приватних цілях. Тоді втрати від інституційної корупції визначаються шкодою, завданою цілям демократичного процесу, – інституційній структурі політичної культури.

Мережева теорія

- Розглядає безпосередньо політичну корупцію, яка не тільки **здатна відповідати** партикулярним (приватним) інтересам, а й завдяки їм процвітає.
- **Партикуляризм** – спосіб соціальної організації, для якої характерним є систематичний розподіл суспільних благ не на загальних, єдиних для всіх підставах, що віддзеркалює згубний розподіл влади в таких суспільствах.

У такому випадку ми натрапляємо на колективістські або ієрархічні суспільства, ґрунтовані на організаційному режимі. У них рівне поводження залежить від статусу чи становища в суспільстві, а люди навіть не очікують від держави однакового ставлення; вони розраховують на те, яке надають усім особам того самого статусу.

- Статус найкраще можна пояснити в термінах розподілу влади, оскільки він відображає відстань індивіда до груп чи мереж, які мають владу.
- У партикулярних суспільствах панує культура привілеїв, що робить неоднакове поводження прийнятою нормою в них. Індивідууми борються за належність до привілейованих груп, а не за зміну правил гри.
- Хабарі часто є засобом обійти нерівність; для багатьох людей із нижчим статусом хабар посадовцю може бути єдиним способом забезпечити собі справедливе поводження.

- Яскравий приклад такого пояснення корупції дає **неопатримоніальний підхід**, у центрі уваги якого — особисті відносини як підґрунтя політичної системи (клієнтелістські мережі).
- Він вказує на розмитість меж між публічною та приватною сферами.

Особливі форми мережі

- Соціальне явище, яке характеризується формуванням домінування, панування і підпорядкування, залежності та незалежності за принципом патрон-клієнтських відношень. У цих відношеннях одна із сторін — патрон — є панівною, а друга — клієнт — залежною. Стійкий відновлюваний зразок поведінки керівників та підлеглих. Особистісні відносини «патронів» та «клієнтів».

Клієнтелізм

- Захист, заступництво, допомога, що надаються будь-кому, що має нижчу позицію

Покровительство

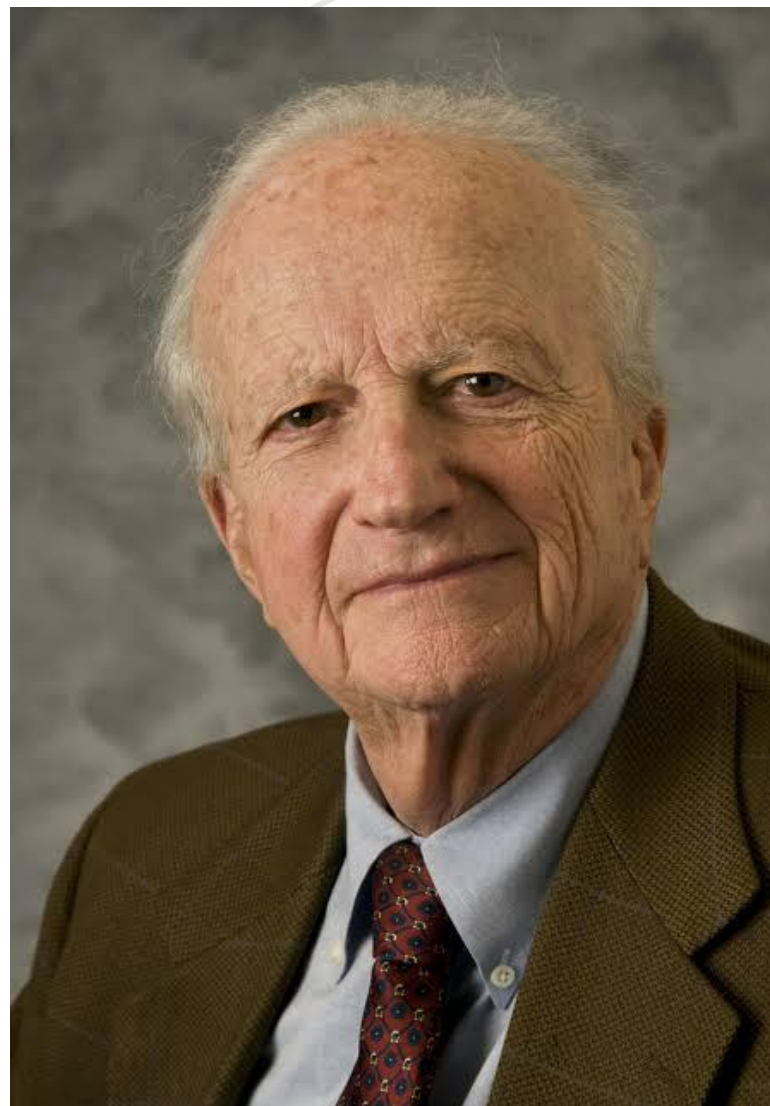

- Форма правління, за якої вся влада походить безпосередньо від правителя. Немає різниці між публічним і приватним доменами. Ці режими є автократичними або олігархічними і виключають нижчий, середній і вищий класи від влади. Лідери цих країн зазвичай користуються абсолютною особистою владою

Патримоніалізм

Теорія «раціонального злочину»

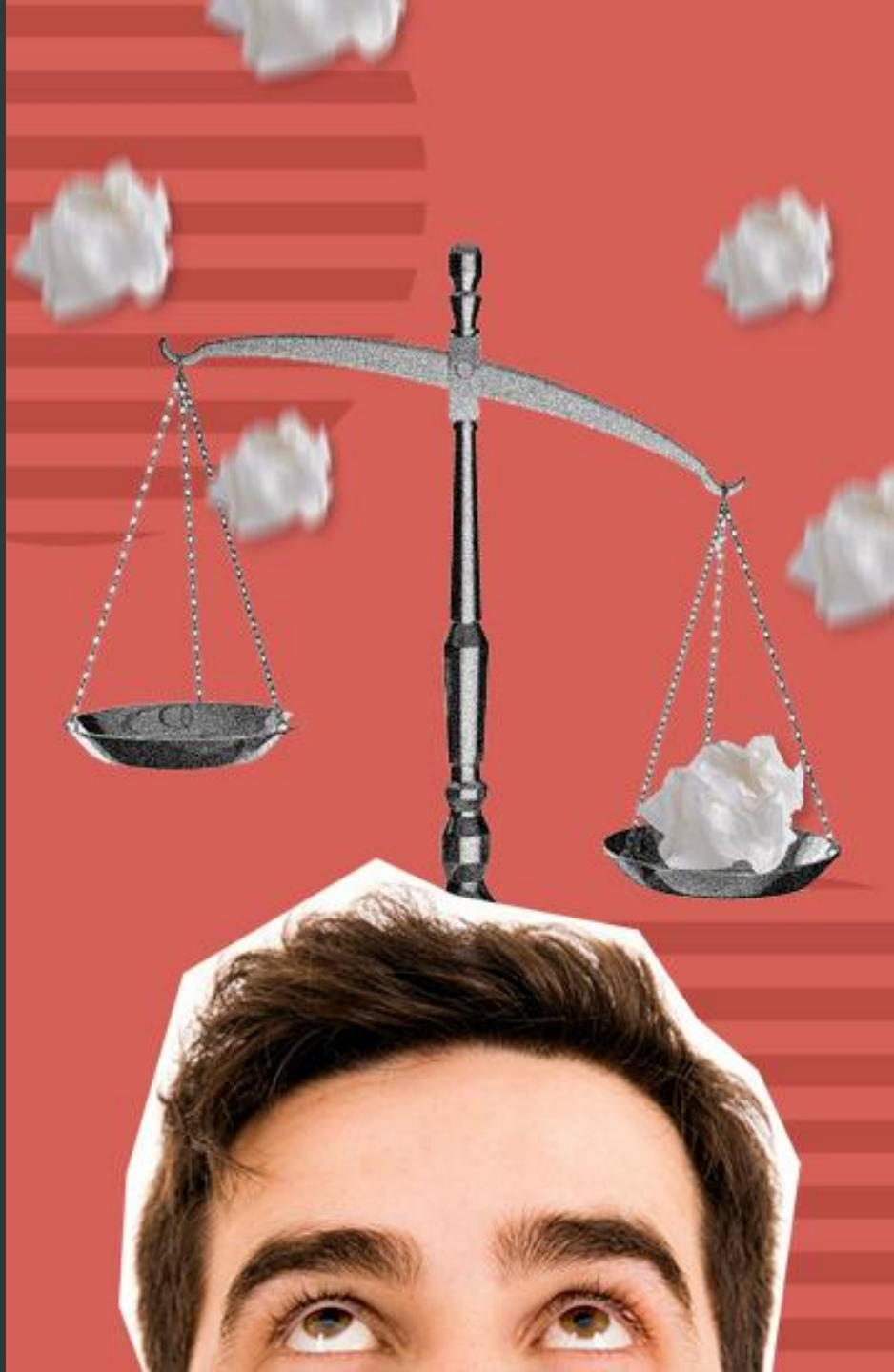
- Теорію «раціонального злочину» запропонував професор економіки та соціології Чиказького університету Гері Беккер. Вона належить до категорії класичних. У 1992 році Беккер отримав Нобелівську премію «за поширення сфери мікроекономічного аналізу на цілий ряд аспектів людської поведінки і взаємодії, включаючи неринкову поведінку».

Теорія «раціонального злочину»
побудована на **аналізі переваг і можливих
втрат від скоєння злочину** державним
службовцем чи виборною посадовою
особою.

Люди наважуються на скоєння злочину, бо це дає можливість отримати більші фінансові та інші переваги порівняно з легальною діяльністю. Водночас вони враховують ймовірність викриття, арешту та судового вироку, а також суворість покарання.

Будь-яка службова особа, якій випадає нагода чи можливість вступити в корупційні зв'язки, завжди аналізує та оцінює потенційні (мінімально виправдані) прибутки від корупційних дій щодо очікуваних (максимально виправданих) втрат від таких дій у разі розкриття злочину та притягнення до відповідальності.

На думку Бекера, факторами запобігання корупції можуть бути:

Вигода — наріжний камінь вчинення злочину. А тому корупціонери — не психопатологічні особи, не жертви соціального гноблення, а "раціональні економісти-аналітики". Потенційний корупціонер заздалегідь аналізує як вигоди від злочину (прибуток, користь), так і його негативні наслідки в разі несприятливого результату (наприклад, притягнення до відповідальності). Якщо переваг більше, імовірність протиправних діянь зростає.

Прийняття службовою особою рішення щодо вчинення корупційного діяння можна розглядати як добре обмірковане звичайне інвестиційне рішення в умовах ризику й невизначеності.

Злочинцями стають люди, яким властива підвищена схильність до ризику. Цікаво також, що для них зростання ймовірності затримання — набагато ефективніший «запобіжник», ніж збільшення терміну ув'язнення.

Особи з вищою освітою більш схильні до злочинів, що вимагають великих грошових витрат, а особи із середньою освітою — до злочинів, що вимагають значних витрат часу. Для перших суворим покаранням є тюремне ув'язнення, а для других — виплата грошової компенсації.

Рівень корумпованості (злочинності) чиновників залежить від оцінки співвідношення пов'язаних із нею вигод і втрат (як майнових, так і немайнових)

- Визначають його різницею прибутків від легальної й нелегальної діяльності, ймовірністю розкриття та засудження, ступеня тяжкості покарання.

очікувані втрати = моральний тягар + очікуване покарання, де очікуване покарання = (ймовірність викриття) $\times$ (ймовірність обвинувального вироку у разі викриття) $\times$ покарання.

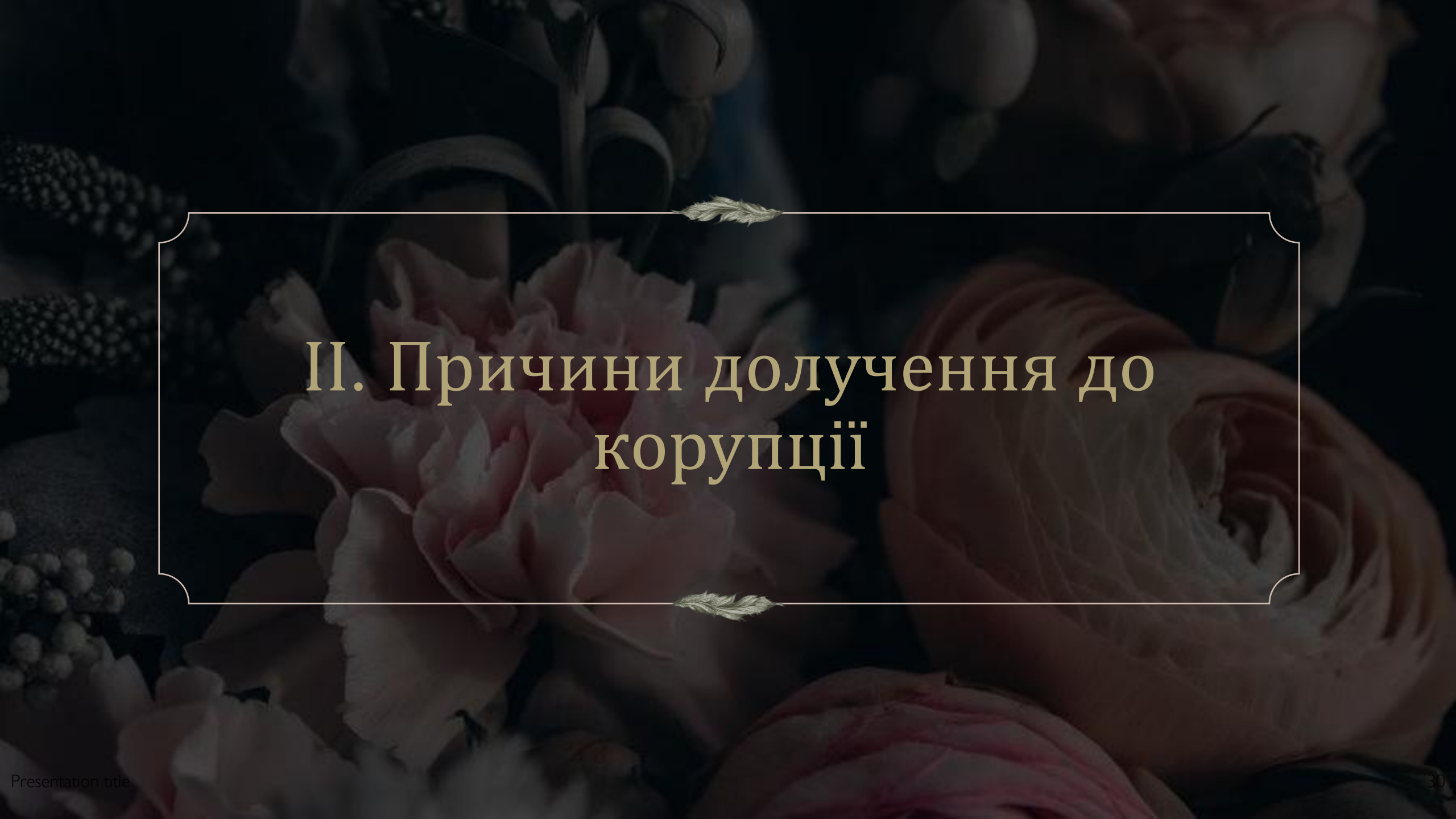

Корупція – це
зважене
службовою
особою
рішення щодо
вчинення
корупційного
діяння.

- Беккер робить висновок про те, що **стримувальним чинником** для злочинності є зовсім не збільшення тяжкості покарання, а **підвищення ймовірності викриття злочинця**.
- Наприклад, Роуз-Аккерман стверджувала, що покарання за корупцію мають бути позитивною функцією від розмірів хабара для урядового чиновника й від розмірів вигоди, отриманої завдяки хабарям, для корумпованого клієнта.
- Отже, щоб залякування було дієвим, покарання не повинні бути однаковими для всіх злочинних діянь однакового типу – вони мають варіюватися відповідно до отриманого призу.

Які фактори можуть запобігати корупції, на думку Беккера?

- Морально-етичний тягар і суспільний осуд корупційної поведінки.
- Очікування, страх викриття, притягнення до відповідальності й понесення покарання за скоєне.

The background of the slide features a close-up, dark-toned photograph of several pink roses. A white, ornate rectangular frame with decorative corner scrollwork and feather-like ornaments at the top and bottom center is superimposed over the image. Inside this frame, the title is written in a gold-colored serif font.

II. Причини долучення до корупції

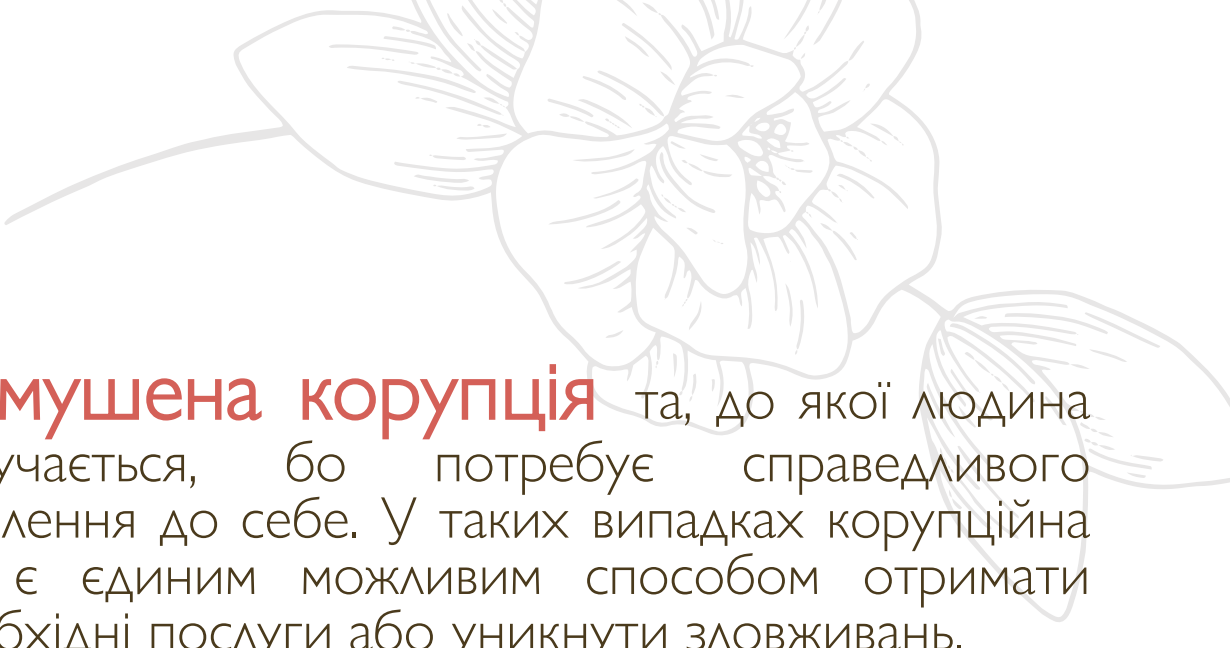

Традиційно виокремлюються 4 основні блоки причин, які можуть підштовхнути індивіда до корупційного правопорушення:

- ✓ наявність можливості
- ✓ невисокі шанси бути спійманим
- ✓ недостатня мотивація
- ✓ загальна культура

Дослідниця
Моніка Баур пише,
що для кращого
розуміння мотивів
людей долучатися
до корупції ми
маємо розрізняти
вимушену
корупцію та
корупцію
жадібності.

-
- **Вимушена корупція** та, до якої людина долучається, бо потребує справедливого ставлення до себе. У таких випадках корупційна дія є єдиним можливим способом отримати необхідні послуги або уникнути зловживань.

(Єдиний спосіб отримати певну послугу, як-от лікування або освіти)

- **Корупція жадібності** та, у результаті якої можна отримати особливі незаконні переваги.
(Спосіб здешевити послуги)

Вимушена корупція буде підштовхувати людей до того, щоб повідомляти про неї та протидіяти їй, особливо якщо інші діятимуть так само й про це буде відомо. А корупція жадібності, навпаки, зменшує ймовірність того, що громадяни, які беруть участь у ній, будуть умотивовані повідомляти про неї.

Причини корупції:

1. Характер причин:

1. Об'єктивні
2. Суб'єктивні

2. Сфери виникнення:

1. Економічна
2. Політична
3. Правова
4. Соціально-культурна
5. Моральна
6. Психологічна

3. Масштаб:

1. Суспільний характер
2. Індивідуальний характер

За характером причин:

Об'єктивні

це зовнішні фактори, які не залежать від волі окремої людини і створюють умови для корупції.

Наприклад, недосконалість законодавства або економічна нестабільність.

Суб'єктивні

це внутрішні фактори, пов'язані з особистими якостями, мотивами та рішеннями індивідів.

Наприклад, жадібність або низький рівень моральності.

За сферою виникнення:

Економічні причини

Фактори, пов'язані з економічною системою країни. Наприклад, низькі зарплати державних службовців або високий рівень тіньової економіки.

Політичні причини

Фактори, пов'язані з політичною системою та розподілом влади. Наприклад, відсутність політичної волі боротися з корупцією або непрозорість виборчого процесу.

Правові причини

Недоліки в законодавстві та системі правосуддя. Наприклад, відсутність ефективних механізмів покарання за корупційні дії.

Соціально-культурні причини

Фактори, пов'язані з традиціями, звичаями та соціальними нормами суспільства. Наприклад, толерантність до корупції в суспільстві.

Моральні причини

Фактори, пов'язані з етичними нормами та цінностями. Наприклад, низький рівень моральності в суспільстві або відсутність етичних стандартів у професійній діяльності.

Психологічні причини

Фактори, пов'язані з особистісними характеристиками та психологічними особливостями людей. Наприклад, схильність до ризику або бажання швидкого збагачення.

За масштабом

```
graph TD; A[За масштабом] --> B[Суспільні причини]; A --> C[Індивідуальні причини];
```

Суспільні причини

Фактори, які впливають на все суспільство в цілому. Наприклад, загальна недовіра до державних інституцій

Індивідуальні причини

Фактори, які стосуються окремих осіб. Наприклад, особисті фінансові труднощі або прагнення до влади

1. непомірне розростання бюрократичного апарату чиновників, де кумівство і "блат" були поширеними способами кар'єрного просування
2. значна поширеність дозвільних процедур у державному управлінні
3. нерівномірний доступ до продуктів та благ
4. економічна залежність влади від приватного капіталу
5. низький рівень заробітної плати державних службовців
6. відсутність дієвого контролю суспільства за діяльністю органів державної влади
7. соціально-економічна криза в державі тощо.

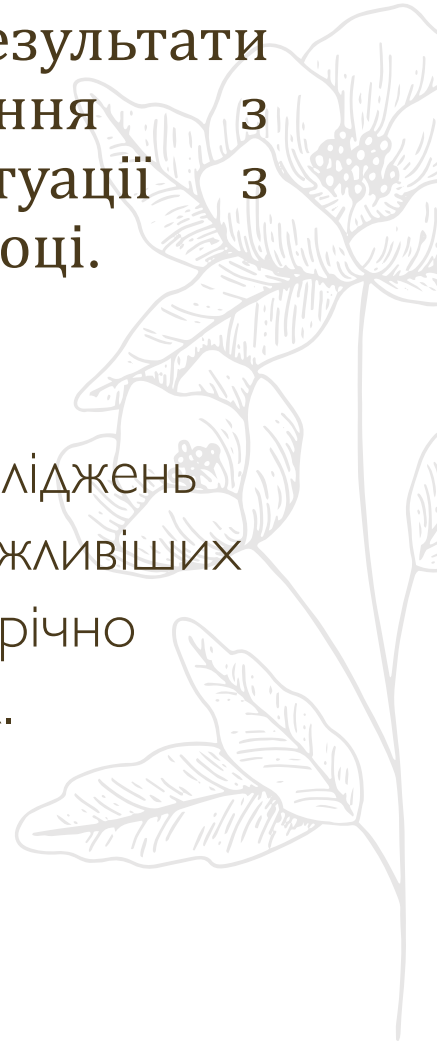
Причини існування корупції в Україні

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) презентувало результати соціологічного опитування з комплексної оцінки ситуації з корупцією в Україні у 2024 році.

Це – одне з найгрунтовніших досліджень ключових вимірів корупції у найважливіших сферах суспільного життя, яке щорічно проводиться на замовлення НАЗК.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета – комплексна оцінка корупційної ситуації в Україні у 2024 році

Завдання:

- ✓ оцінка державної антикорупційної діяльності в Україні
- ✓ оцінка розуміння та сприйняття корупції
- ✓ визначення корупційного досвіду населення та бізнесу
- ✓ оцінка рівня поширеності корупційних практик у таких сферах

Опитування населення

Державна та комунальна медицина (медичні послуги)
Послуги закладів вищої освіти

Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)
Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)

Діяльність сервісних центрів МВС
Діяльність центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)

Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та місцевого самоврядування (крім ЦНАП та сервісних центрів МВС)

Гуманітарна допомога

Опитування підприємств

Діяльність податкових органів

Контроль і нагляд за господарською діяльністю

Митниця

Судова система

Виконання судових рішень

Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення (крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками)

Будівництво та земельні відносини

Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування

Українці оцінюють рівень поширеності корупції як високий, хоча на практиці все рідше стикаються з корупційними проявами. Так, 91,4% населення вважають, що корупція дещо або дуже поширена, при цьому власний корупційний досвід мали 18,7% громадян.

Сприйняття поширеності корупції в Україні є незмінно високим протягом багатьох років поспіль. При цьому реальний корупційний досвід населення суттєво знизився за останню декаду. За даними дослідження Київського міжнародного інституту соціології, ще у 2015 році частка населення, яка мала справу з будь-якою формою корупції принаймні раз на рік, становила понад дві третини (70,7%).

Сприйняття основних проблем України — ТОП-5 (2024)

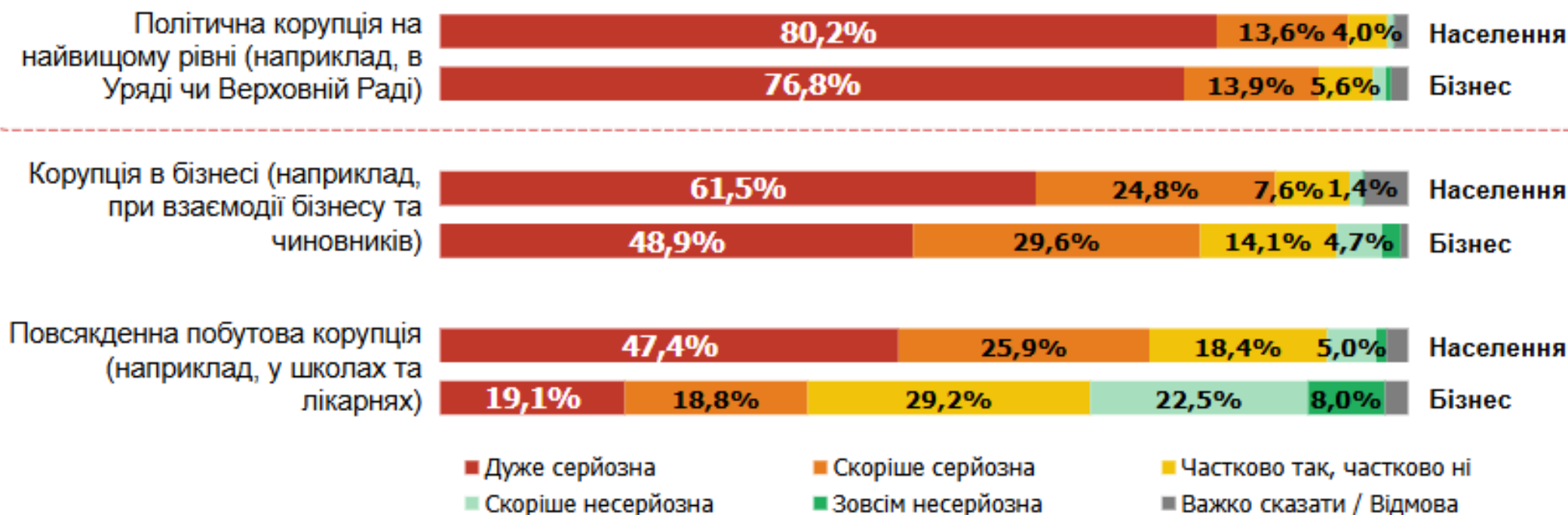

- Так, корупція залишається на другому місці серед найсерйозніших проблем України після збройної агресії рф.

Як населення, так і підприємці вважають політичну корупцію найбільш серйозним типом корупції

Серйозність різних типів корупції в Україні за оцінками населення та бізнесу

Питання: «Наскільки серйозною проблемою для України Ви вважаєте такі типи корупції?»

Найкорумпованіші сфери на думку населення та бізнесу

Індекс сприйняття поширеності корупції за оцінками:

(середнє за 5-бальною шкалою, де 1 означає, що корупція відсутня, а 5 – дуже поширена)

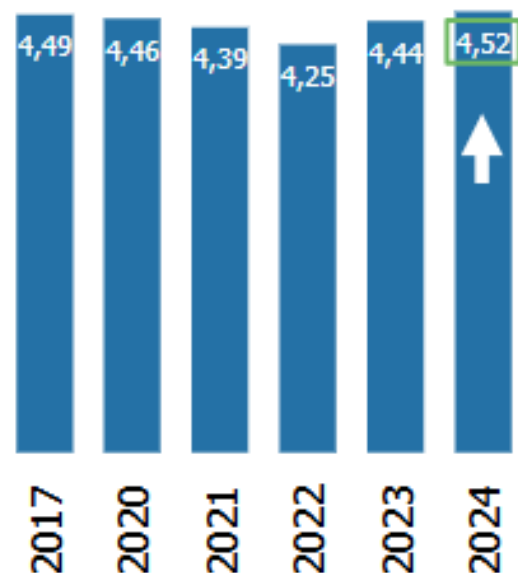
Загальний індекс сприйняття корупції продовжує зростати

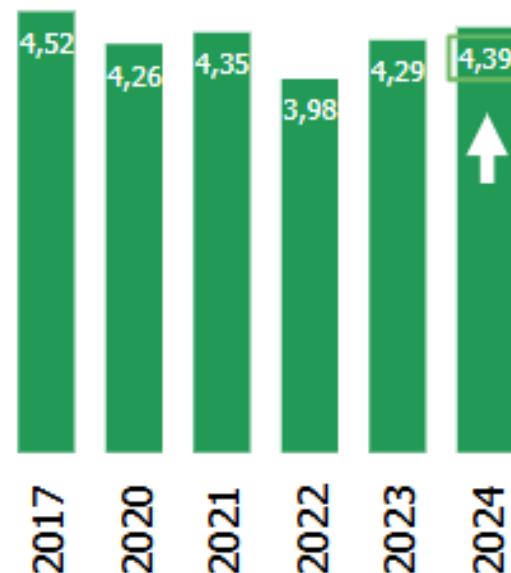
Індекс сприйняття поширеності корупції загалом за оцінками:

(середнє за 5-бальною шкалою, де 1 означає, що корупція відсутня, а 5 – дуже поширена)

Населення

Підприємства

При цьому індекс сприйняття поширеності корупції **в тій сфері, де працюють опитані підприємці**, становить **2,35 бала**

Питання: «На Вашу думку, наскільки корупція поширена в Україні загалом?»

Респонденти відзначають суттєве зростання рівня корупції. Бізнес налаштований менш песимістично, ніж населення

Населення: досвід взаємодії зі сферами та корупційний досвід

Від тих, хто стикався із сферою

Сфери діяльності	Корупційний досвід за самооцінкою	Ініціатори відвідувачі	Ініціатори посадовці	Стикалися із сферою
Будівництво та земельні відносини	44,1%	13,8%	38,9%	3,7%
Державна та комунальна медицина (медичні послуги)	↓ 28,5%	11,5%	↓ 21,8%	51,5%
Діяльність правоохоронних органів	28,5%	8,6%	24,3%	5,4%
Діяльність сервісних центрів МВС	↓ 26,1%	↓ 11,0%	↓ 20,7%	10,0%
Послуги закладів вищої освіти	25,7%	9,9%	22,2%	10,4%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	24,1%	10,1%	20,5%	9,9%
Гуманітарна допомога	21,7%	3,3%	↑ 13,8%	9,7%
Надання адміністративних послуг (крім ЦНАП)	20,6%	↓ 4,5%	15,5%	8,1%
Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)	↓ 15,1%	↓ 4,5%	14,9%	9,0%
Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)	↓ 12,0%	6,4%	↓ 8,5%	20,0%
Діяльність Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	↓ 3,8%	↓ 2,5%	↓ 4,3%	27,7%

Зверталися до сфери

3,7%

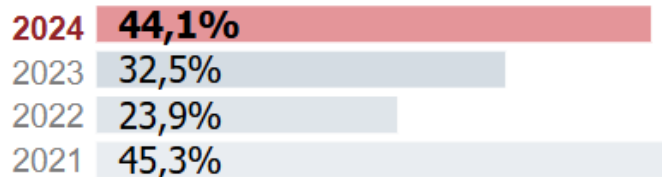

Будівництво та земельні відносини

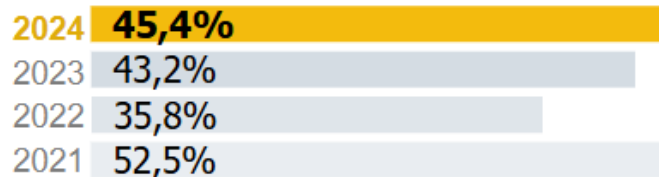

Корупційний досвід

За самооцінкою

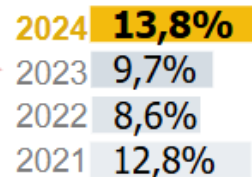

Перебували в корупційних ситуаціях

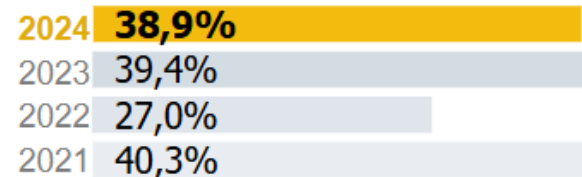

Ініціатори корупційних ситуацій

Відвідувачі

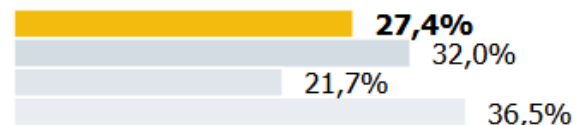
Посадовці

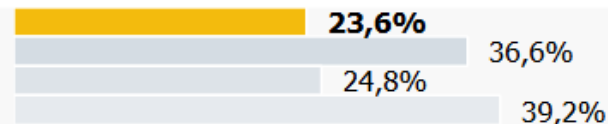
Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

ТОП-5 корупційних ситуацій

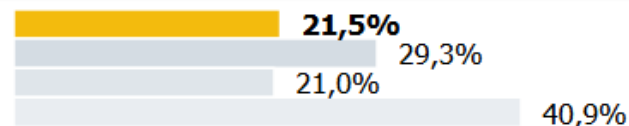
реєстрацію земельної ділянки в Державному земельному кадастрі (у т.ч., оформлення у власність земельних паїв)

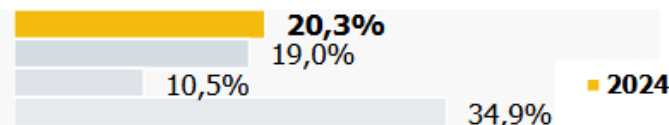
прийняття (ухвалення) рішення про приватизацію (передачу у власність) присадибної ділянки

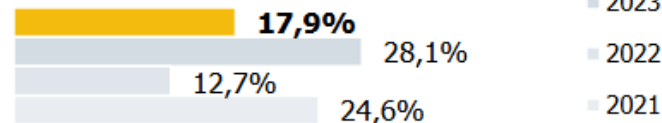
прийняття (ухвалення) рішення про приватизацію (передачу у власність) земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства

надання дозволу на розробку землевпорядної документації, її погодження для приватизації присадибної ділянки

прийняття рішення про зміну цільового призначення земельної ділянки

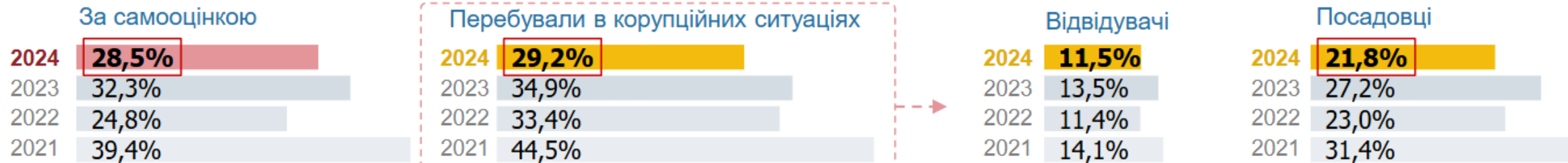
Питання (для тих, хто стикався із сферою, N = 92): «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні за послугами у сфері будівництва та земельних відносин протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»; «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення за послугами у сфері будівництва та земельних відносин?»

Державна та комунальна медицина

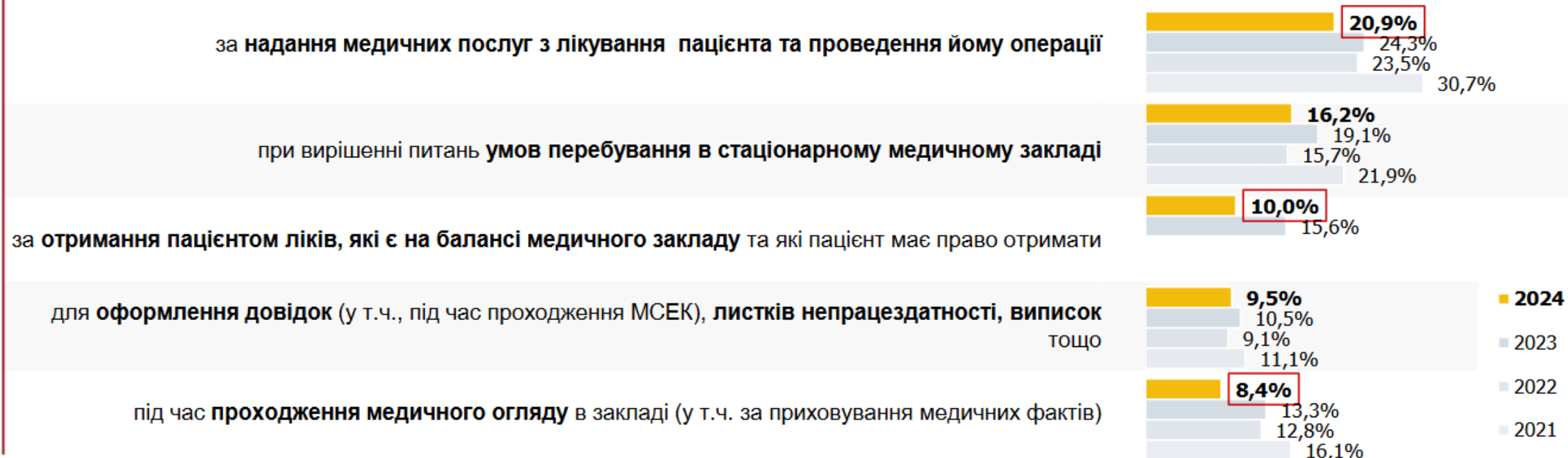
Корупційний досвід

Ініціатори корупційних ситуацій

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

ТОП-5 корупційних ситуацій

Питання (для тих, хто стикався із сферою, N = 1282): «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до державних/комунальних закладів охорони здоров'я (при отриманні медичних послуг) протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»; «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку з одержанням медичних послуг?»

Зверталися до сфери

5,4%

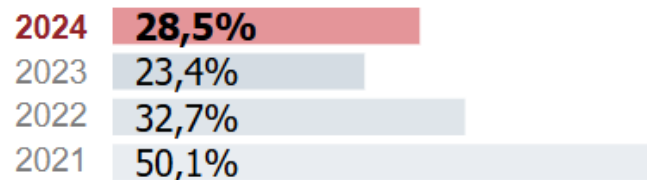

Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування

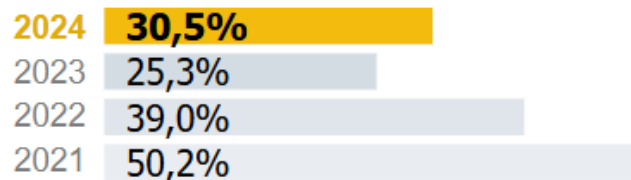

Корупційний досвід

За самооцінкою

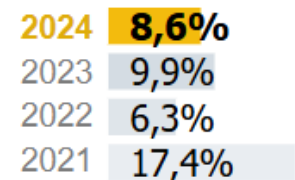

Перебували в корупційних ситуаціях

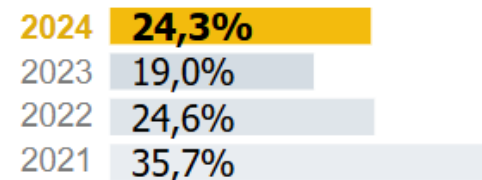

Ініціатори корупційних ситуацій

Відвідувачі

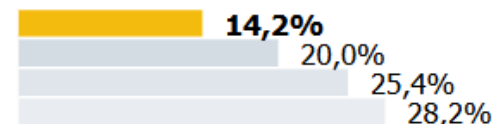
Посадовці

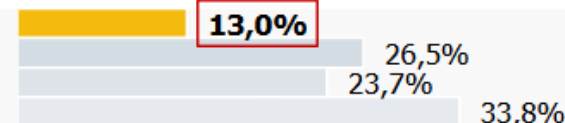
Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

ТОП-5 корупційних ситуацій

для уникнення / зменшення відповідальності за порушення
Правил дорожнього руху

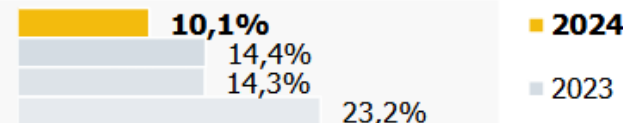
під час перевірки патрульною поліцією на стаціонарних постах, блокпостах тощо документів

під час перевірки поліцейськими військово-облікових документів, уникнення адміністративного затримання та доставлення до ТЦК

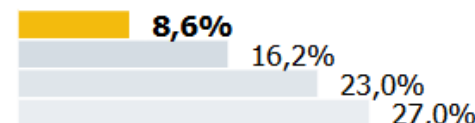

для уникнення / зменшення відповідальності за адміністративне правопорушення, скоєне Вами чи Вашими близькими
(крім правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху)

■ 2024
■ 2023
■ 2022
■ 2021

для уникнення відповідальності під час перевірки поліцією документів, які посвідчують особу, або надають право перебувати в громадських місцях, а також під час особистого поверхневого огляду

Питання (для тих, хто стикався із сферою, N = 133): «Чи стикалися Ви з корупцією при зустрічі (контакті) з представниками правоохоронних органів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»; «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час зустрічі (контакті) з представниками правоохоронних органів або взаємодії з їх представниками?»

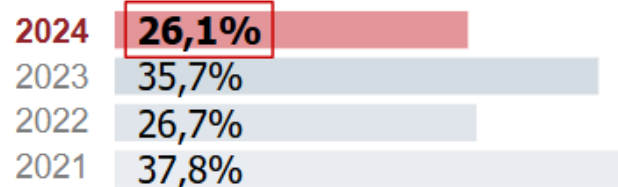

Діяльність сервісних центрів МВС

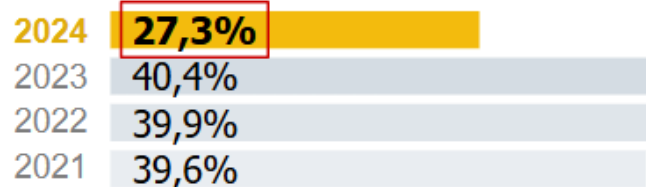

Корупційний досвід

За самооцінкою

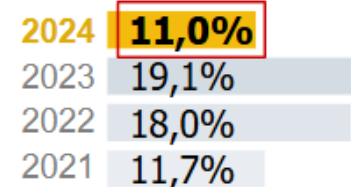

Перебували в корупційних ситуаціях

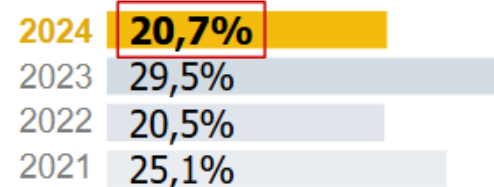

Ініціатори корупційних ситуацій

Відвідувачі

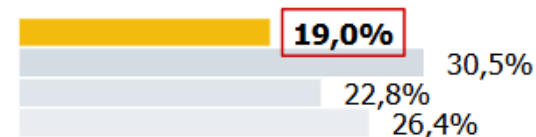
Посадовці

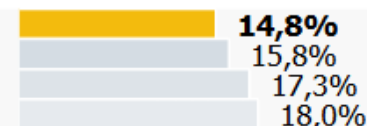
Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

ТОП-5 корупційних ситуацій

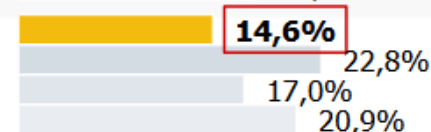
реєстрацію (перереєстрацію) транспортного засобу, зняття з обліку транспортного засобу

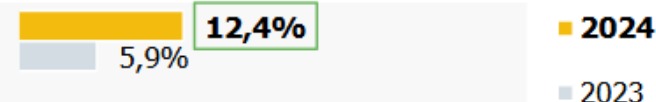
отримання адміністративних послуг поза чергою, швидко або з іншим порушенням процедури

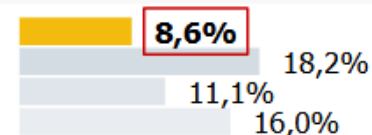
видачу (обмін) посвідчення водія на право керування транспортним засобом (у т.ч., за складання теоретичного / практичного іспиту в сервісному центрі МВС)

працівнику автошколи за сприяння при вирішенні питань в сервісному центрі МВС

отримання номерних знаків для транспортного засобу / відповідальне збереження номерного знаку в сервісному центрі МВС

Питання (для тих, хто стикався із сферою, N = 249): «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до сервісних центрів МВС протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»; «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до сервісних центрів МВС (колишні МРЕВ)?»

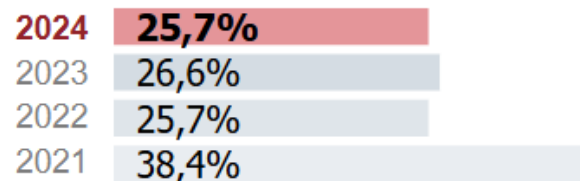

Послуги закладів вищої освіти

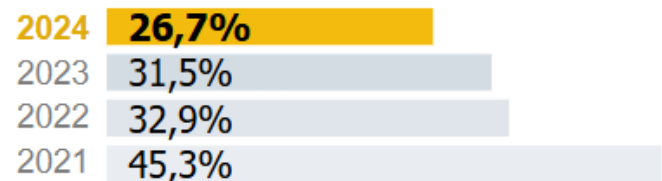

Корупційний досвід

За самооцінкою

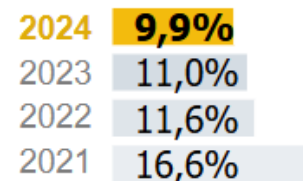

Перебували в корупційних ситуаціях

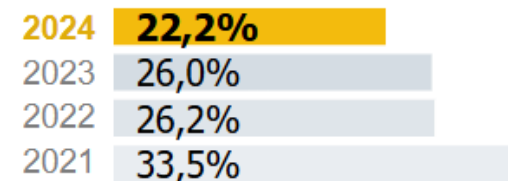

Ініціатори корупційних ситуацій

Відвідувачі

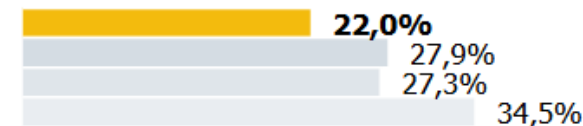
Посадовці

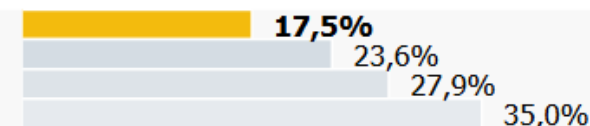
Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

ТОП-5 корупційних ситуацій

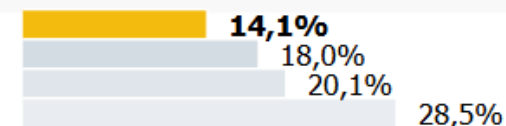
особисто викладачам за отримання заліку, складання іспиту, покращені оцінки під час складання сесії, у т.ч., з метою отримання стипендії

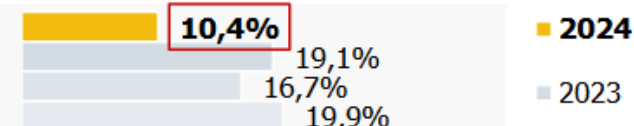
за підготовку та/або захист магістерських / бакалаврських / курсових робіт, рефератів, практичних, лабораторних робіт тощо або купували такі роботи у викладачів без особистого їх створення

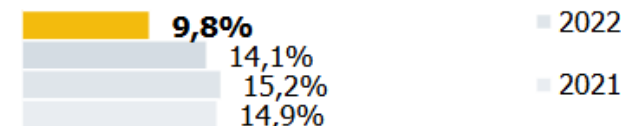
для отримання більш високих поточних оцінок в міжсесійний період

адміністрації при вирішенні питань отримання місця в гуртожитку, умов проживання тощо

викладачам / адміністрації закладів вищої освіти тощо для вирішення питань проходження / непроходження начальної / виробничої практики, стажування (у т.ч., за кордоном)

Питання (для тих, хто стикався із сферою, N = 260): «Чи стикалися Ви з корупцією у закладах вищої освіти протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»; «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку з навчанням у цих закладах?»

Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення

Корупційний досвід

Ініціатори корупційних ситуацій

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

ТОП-5 корупційних ситуацій

Питання (для тих, хто стикався із сферою, N = 246): «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до підприємств за послугами з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»;

«Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до таких підприємств?»

Гуманітарна допомога

Корупційний досвід

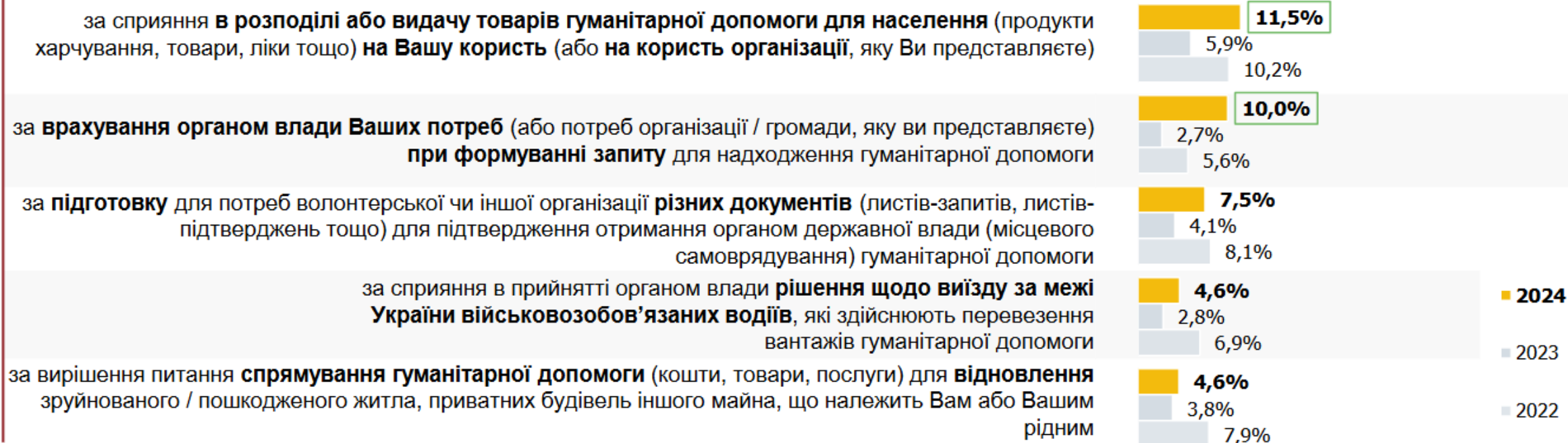

Ініціатори корупційних ситуацій

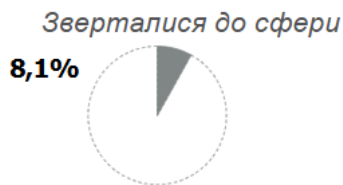

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

ТОП-5 корупційних ситуацій

Питання (для тих, хто стикався із сферою, N = 241): «Чи доводилося Вам або членам Вашої родини після 24.02.2022 і дотепер зустрічатись (контактувати) з представниками органів державної влади чи місцевого самоврядування з питань отримання гуманітарної допомоги або вирішення питань організації її надання (у разі залученості до волонтерської діяльності) населенню, військовим формуванням, організаціям?»; «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації при зустрічі (контакті) з представниками органів державної влади чи місцевого самоврядування з питань отримання гуманітарної допомоги або вирішення питань організації її надання населенню, військовим формуванням, організаціям?»

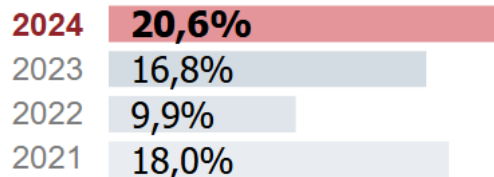

Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування

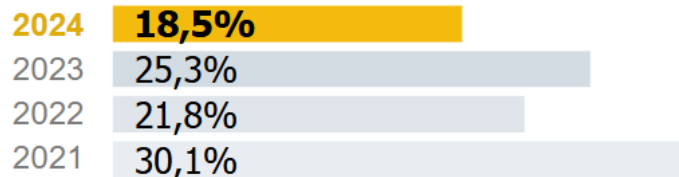

Корупційний досвід

За самооцінкою

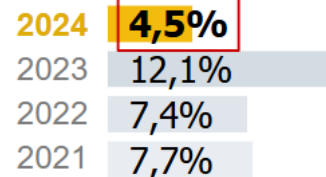

Перебували в корупційних ситуаціях

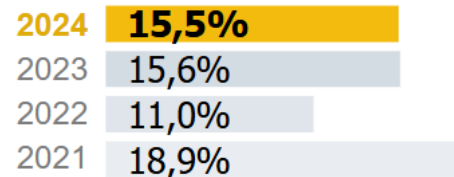

Ініціатори корупційних ситуацій

Відвідувачі

Посадовці

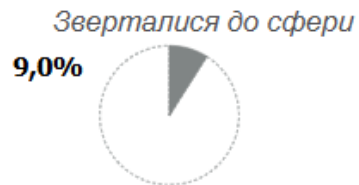

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги за...

ТОП-5 корупційних ситуацій

Питання (для тих, хто стикався із сферою, N = 202): «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за отриманням різних адміністративних послуг та документів протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»; «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування?»

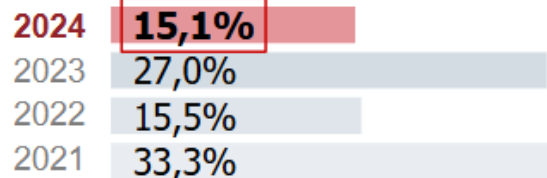

Послуги закладів освіти (дитячі садки)

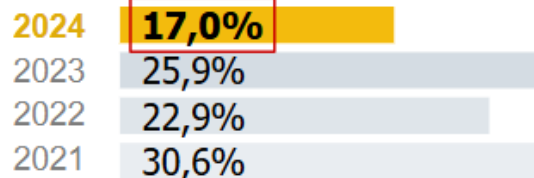

Корупційний досвід

За самооцінкою

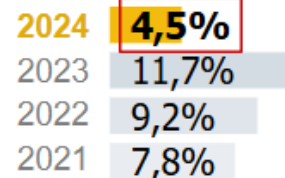

Перебували в корупційних ситуаціях

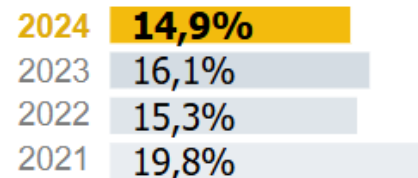

Ініціатори корупційних ситуацій

Відвідувачі

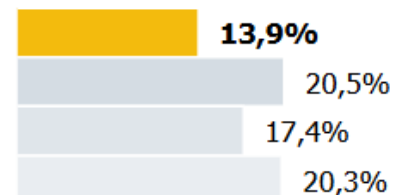

Посадовці

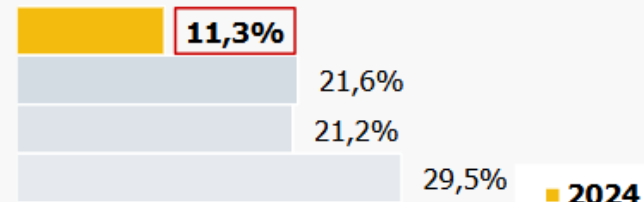

Корупційні ситуації

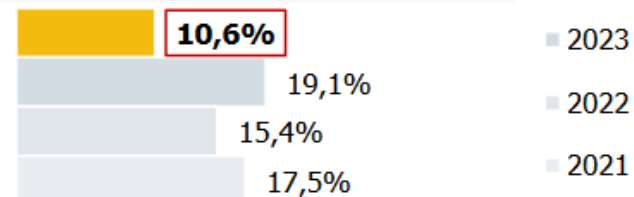
Робили неофіційні платежі або надавали послуги при вирішенні питань **умов перебування дитини в дитячому садку**

Робили неофіційні платежі або надавали послуги за **включення в чергу до дитячого садка (зміну місця в черзі) або вирішення інших важливих питань, пов'язаних із зарахуванням дитини до дитячого садка**

Робили неофіційні платежі або надавали послуги вихователям групи **для кращого (особливого) ставлення до Вашої дитини** (надання Вашій дитині більше уваги тощо)

Питання (для тих, хто стикався із сферою, N = 223): «Чи стикалися Ви з корупцією у дитячих садках протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»; «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації у зв'язку із навчанням в цих установах?»

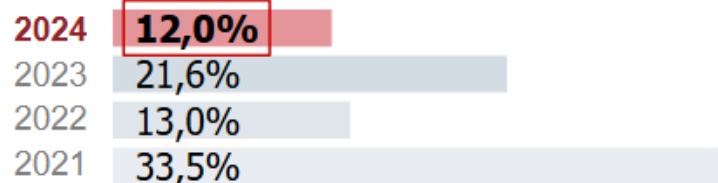

Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)

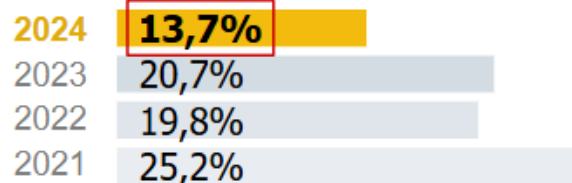

Корупційний досвід

За самооцінкою

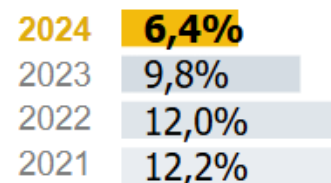

Перебували в корупційних ситуаціях

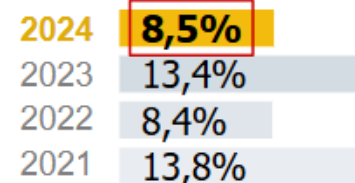

Ініціатори корупційних ситуацій

Відвідувачі

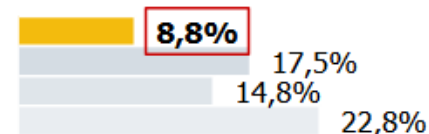

Посадовці

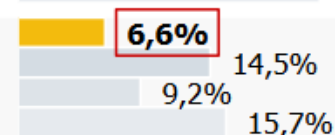

Корупційні ситуації

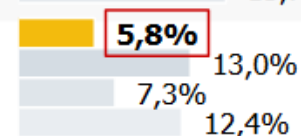
Робили неофіційні платежі або надавали послуги особисто вчителям, які навчали Ваших дітей / Вас, за **індивідуальне репетиторство**, яке є умовою для отримання більш високих оцінок

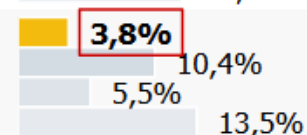
Робили неофіційні платежі або надавали послуги адміністрації при **вирішенні питань вступу / зарахування до навчального закладу** (у т.ч., до певного класу, групи)

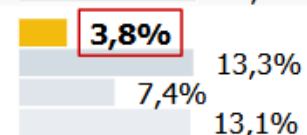
Робили неофіційні платежі або надавали послуги **для отримання більш високих поточних оцінок під час навчання**

Робили неофіційні платежі або надавали послуги **за отримання бажаних оцінок у свідоцтві** про здобуття освіти

Робили неофіційні платежі або надавали послуги **при переведенні в інший клас, групу, на іншу форму навчання**

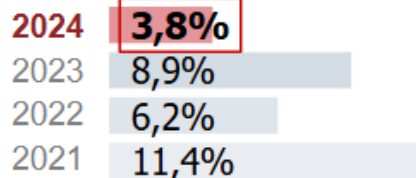

Діяльність центрів надання адміністративних послуг

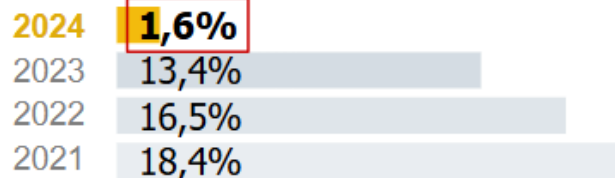

Корупційний досвід

За самооцінкою

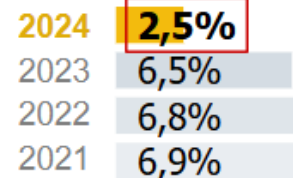

Перебували в корупційних ситуаціях

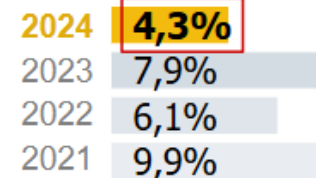

Ініціатори корупційних ситуацій

Відвідувачі

Посадовці

Робили неофіційні платежі службовцю (грошові кошти або подарунки) або надавали йому послуги...

ТОП-5 корупційних ситуацій

під час оновлення військово-облікових даних військовозобов'язаних осіб

3,0%

оформлення документів щодо нерухомості

2,9%

6,1%
4,8%
6,7%

оформлення соціальних допомог та послуг

(при народженні дитини, самотніми матерями, особам з інвалідністю, окремим соціальним групам (учасникам бойових дій, ВПО) тощо)

2,7%

5,6%
5,1%
4,8%

оформлення / переоформлення житлової субсидії

2,5%

6,4%
9,4%
6,9%

оформлення (переоформлення) закордонного паспорта

2,5%

5,7%
6,9%
5,5%

2024

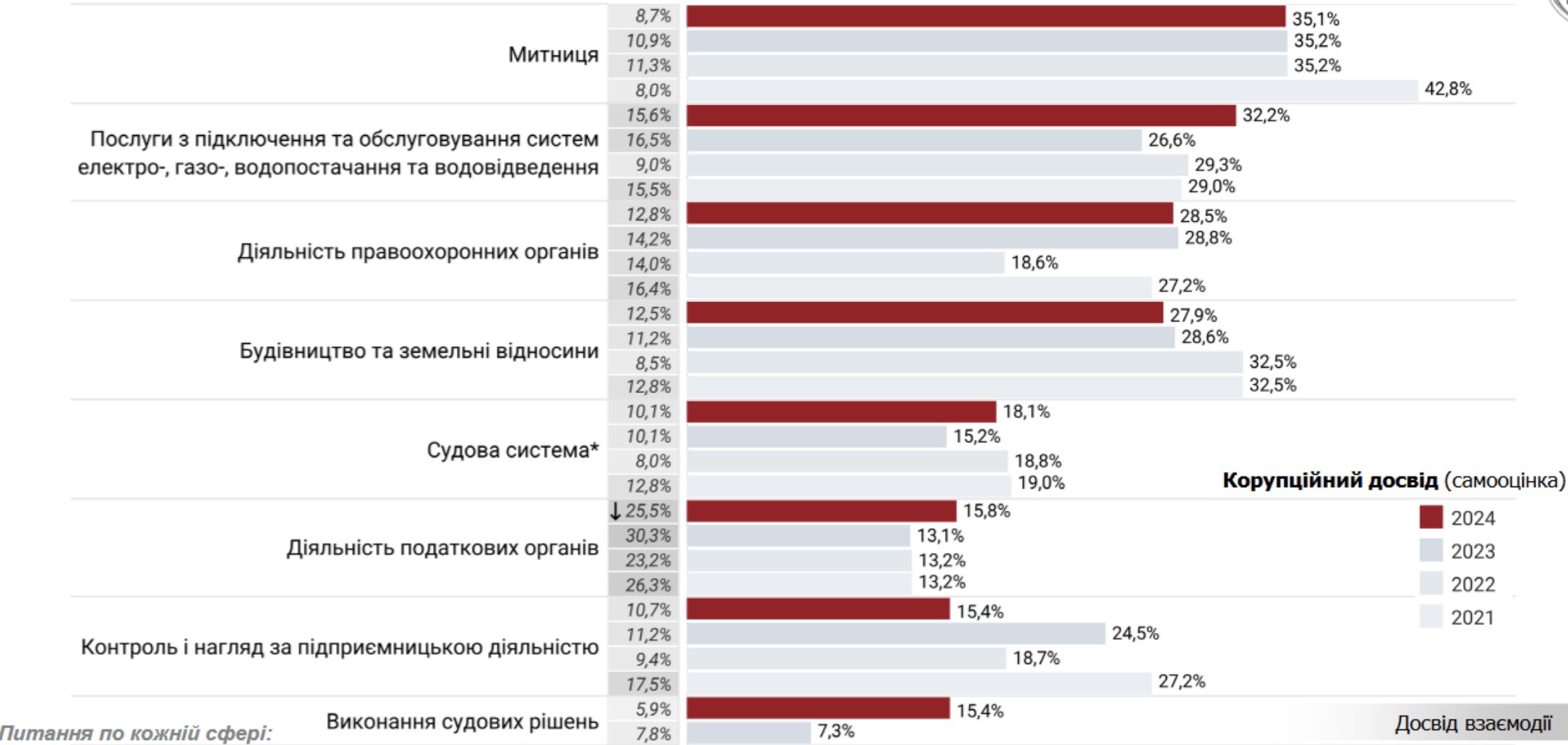
2023

2022

2021

Питання (для тих, хто стикався із сферою, N = 689): «Чи стикалися Ви з корупцією при зверненні до центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?»; «Чи виникали у Вас або членів Вашої родини такі ситуації під час звернення до центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)?»

Бізнес: досвід взаємодії зі сферами та корупційний досвід

Питання по кожній сфері:

(1) «Чи доводилося Вам (як керівнику/представнику підприємства)/Вашому підприємству протягом останніх 12 місяців звертатись до ... за послугами...?» / («... зустрічатись (контактувати) з представниками ... органів ... з питань діяльності Вашого підприємства?»)

(2) «Чи стикалися Ви (як керівник/представник підприємства) з корупцією при зверненні до ... за послугами з (у).... протягом останніх 12 місяців – тобто Ви давали або від Вас вимагали хабаря, використовували зв'язки тощо?» («... при зустрічі (контакті) з представниками ... органів»)

Тенденція, коли сприйняття поширеності корупції суттєво перевищує реальний корупційний досвід, спостерігається і в багатьох інших країнах. Згідно з опитуванням «Ставлення громадян до корупції в ЄС у 2024 році» від проєкту Eurobarometer, понад 90% населення Португалії, Хорватії, Греції, Словенії, Мальти та Кіпру вважають корупцію широко поширеною в їхніх країнах.

Навіть у тих країнах-членах ЄС, де мешканці мають найнижчий рівень корупційного досвіду, сприйняття поширеності корупції значно переважає. Наприклад, у Фінляндії з корупцією стикалися 3% населення, а поширеною її вважають у шість разів більше громадян. Також 3% мешканців мали корупційний досвід у Швеції, тоді як поширеною цю проблему вважають майже половина населення. У Португалії про корупційний досвід заявили лише 1% громадян при сприйнятті поширеності корупції в 96%. Загалом у 2024 році 68%, або майже сім з десяти громадян країн ЄС, вважали корупцію дуже поширеною у своїх державах.

Така ситуація свідчить, що сприйняття корупції зовсім не тотожне її реальному рівню. Натомість на оцінки з боку населення впливають різні чинники, зокрема інтенсивне висвітлення корупційних кейсів у медіа, недостатня обізнаність громадян про те, які випадки є корупційними відповідно до законодавства, вплив дезінформації тощо.

- Корупція вважається поширеною та важливою проблемою в Україні, а українські державні установи сприймаються як досить корумповані. Однак рівень сприйняття корупції різниться для різних інституцій. Наприклад, відносно менш корумпованими українці вважають президента й Національний банк, а також освітні заклади та нещодавно створені центри надання адміністративних послуг (ЦНАПи). Готовність українського уряду боротися з корупцією оцінюється трохи вище, ніж ефективність боротьби з корупцією.
- Більшість респондентів вважають, що корупція за останні три роки виросла (63% опитаних зазначили, що корупція «значно» або «дещо» виросла, тоді як 13,5% думають, що на початку 2024 року вона «значно» або «дещо» знизилася порівняно з 2021 роком). Люди дещо менш скептично ставляться до нових антикорупційних інституцій, хоча поінформованість про них не надто висока.

- Молодші респонденти (18-25 років) мають дещо нижчий рівень сприйняття корупції, хоча цей результат не завжди є статистично значущим. Водночас середні вікові групи (люди від 26 до 55 років) демонструють дещо вищий рівень сприйняття корупції, ніж люди 55+. Внутрішньо переміщені особи або ті, хто виїхав за кордон після початку повномасштабного вторгнення, мають вищий показник сприйняття корупції у деяких державних установах — наприклад, офісі президента, парламенті, податковій інспекції чи судах. Мешканці міст із населенням 50 тис. та більше, демонструють дещо вищий рівень сприйняття корупції, ніж жителі сіл та менших міст. Сприйняття корупції на Заході, Центрі та Півдні є вищим, ніж у Києві (на Півночі та Сході сприйняття подібне до Києва).

- Змінні, які визначають статус зайнятості, пов'язані з рівнем сприйняттям корупції лише в декількох випадках: у працевлаштованих спостерігається вищий показник сприйняття корупції щодо президента, а у тих, хто піклується про члена сім'ї, найвищим є сприйняття корупції в системі охорони здоров'я (ймовірно, тому, що вони найбільше потребують цих послуг).
- Держслужбовці та працівники державного сектору загалом мають дещо нижчий рівень сприйняття корупції, ніж особи, які працюють у приватному секторі. Спостерігається й певна «галузева солідарність»: наприклад, працівники державного сектору мають нижчий рівень сприйняття корупції в освітній галузі, а військовослужбовці - в центрах комплектування.

Як бачимо, причини корупції можуть бути різними і зазвичай вони комплексні. У випадку України спостерігаємо накладання ще радянського досвіду на вже сучасні обставини.

Дякую за увагу!

